

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

I løbet af 1980'erne er styrelsesforholdene ved de fleste uddannelsesinstitutioner blevet moderniseret. Det gælder folkeskolen, gymnasieområdet, erhvervsskolerne og hele seminarieområdet.

Fælles for omlægningerne har været en decentralisering af ansvar, beslutningskompetence lagt til bestyrelser og den daglige, personlige ledelse synliggjort. På erhvervsskolerne er der samtidig gennemført et bloktilskudssystem, hvorved den enkelte skole har fået en større økonomisk dispositionsfrihed.

Universiteterne og de højere læreanstalter (i det følgende kaldet universiteter) har en århundredlang tradition for uafhængighed og selvstyre, hvilket også den nuværende styrelseslov fra 1973 bygger på.

Mange af de grundlæggende principper i den gældende lov er lige så vigtige i dag som i 1973 og er også videreført i lovforslaget. Men siden da har universiteterne som følge af udviklingen i samfundet selv skabt eller været genstand for en række ændringer og fornyelser i såvel indre som ydre vilkår. Universiteterne er ikke længere blot eliteuddannelsesinstitutioner for de få, men har deltaget i den kraftige udbygning af uddannelseskapaleten op igennem 80'erne.

De har bevæget sig bort fra en relativ isolation, således at både undervisning og forskning i dag er præget af stigende samarbejde med kredse uden for universiteterne. Dette samarbejde foregår f.eks. på grundlag af kontrakter og samarbejdsaftaler eller ved medvirken i forskerparker, iværksættercentre osv.

Parallelt hermed befinder universiteterne sig i en internationaliseringsproces, som vil blive yderligere – og meget stærkt – intensiveret ved udviklingen af det indre marked. Udviklingen vil yderligere nedbryde isolationen og stille øgede krav til det enkelte universitets beslutningsevne.

Universiteterne var tidligere helt overvejende finanslovsfinansierede, mens tendensen nu går i retning af en blandingsøkonomi, hvor tilskud fra offentlige eller private, nationale eller internationale fonde indgår som en naturlig del af budgettet.

Uddannelsesviften er blevet bredere og ikke længere ensidigt indrettet med henblik på den offentlige sektor. Der udbydes deltidsuddannelse (under åben uddannelse), efteruddannelse og anden form for indtægtsdækket virksomhed.

Alle disse ydre og indre forandringer siden 1973 gør den nuværende styrelseslov helt utidssvarende. Først og fremmest er det vanskeligt eller umuligt at placere et ansvar for at træffe beslutninger eller for truffne beslutninger. Bortset fra rektors kompetence til at handle i særlige tilfælde (den såkaldte residualkompetence) har universiteterne ingen ledere (ledelse), der er berettiget (har kompetence) til at handle, hverken indadtil eller udadtil. Det gør universiteterne til utidssvarende og svage samarbejdspartnere, og selvstyret er efterhånden blevet indskrænket gennem en stram, central økonomistyring.

Universiteternes manglende evne til at planlægge og lede forskningen har især fremkaldt kritik og bekymring. Både OECD og Forskningspolitisk Råd har udtalt sig herom. Men der har også rejst sig en stigende kritik af, at ingen har et personligt ansvar for undervisningens tilrettelæggelse og kvalitet.

Kort beskrivelse af gældende lov

Den gældende styrelsesordning er fastsat i lov nr. 362 af 13. juni 1973 om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner med senere ændringer, jf. lbk. nr. 358 af 26. maj 1989.

Selvstyret er bl.a. understreget ved, at en række beslutninger baseret på det faglige skøn ikke kan tilsidesættes af ministeriet, hvis de er lovlige. Endvidere blev det i loven fastslået, at institutionerne skulle styres af kollegialt sammensatte organer, hvor alle ansatte og studerende skulle være repræsenteret. Et hovedprincip i loven er det såkaldte to-strengede system, der indebærer, at afgørelser, truffet i paritetisk sammensatte studienævn kun kan indbringes for – ligeledes – paritetiske centralstudienævn, men ikke videre til fakultetsråd eller konsistorium. Det to-strengede system indebærer tillige, at bevillinger og ansvaret for undervisningens tilrettelæggelse ligger i hver sin streng.